

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔

ชม.

-
๑. ก. จงแสดงคาถาสังคหะของมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญา ทั้งบาลีและคำแปล
ข. ให้แสดงการจำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓
๒. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุกจิต กับสเหตุกจิต
ข. เหตุที่เกิดใน ปุณฺณชน มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?
เหตุที่เกิดใน โสตาบันบุคคล มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?
เหตุที่เกิดใน อนาคามีบุคคล มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?
เหตุที่เกิดใน พระอรหันต์ มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?
๓. ก. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙
ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?
๔. ก. คำว่า ทวาร แปลว่าอย่างไร ? ให้อธิบายโดยสังเขป
ข. ปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้น โดยไม่ใช่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจนั้น มีหรือไม่ ? ถ้ามี เป็นปัญญาเจตสิกดวงไหน ?
๕. ให้แสดงจิตเจตสิกที่รับอารมณ์โดยแน่นอนดังต่อไปนี้ ๑. นิพพานอารมณ์ ๒. นามอารมณ์ ๓. รูปอารมณ์ ๔. บัญญัติอารมณ์ ๕. ปรมาตมอารมณ์
๖. ก. จงแปลคาถาต่อไปนี้
ฉวตถุํ นิสสิตา กามะ สตต รุเป จตุพพิธา
ติวตถุํ นิสสิตารุเป ธาเตวกานิสสิตา มตา ฯ
ข. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกวจนัตถะขึ้นแสดงด้วย
๗. ธรรม ๙ หมวดในอภิสกคหะนั้น คืออะไรบ้าง ? และในหมวดหนึ่งๆ มีธรรมกี่อย่าง ?
ให้บอกความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้ ๑. ภวาสวะ ๒. อิทัสสัจจาภินิเวสกายคั่นณะ
๘. ก. จงแสดงความหมายพร้อมองค์ธรรม ของอินทรียต่อไปนี้
๑. อนัญญาตัญญูสสามิตินทรีย ๒. อัณฺณินทรีย ๓. อัณฺญาตาวินทรีย
ข. ให้แสดงอธิปที ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม
๙. ก. คำว่า สติปัฏฐาน มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงวจนัตถะว่าอย่างไร ? และอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดของสติมีเท่าไร ?
ข. จงจำแนกองค์มรรค ๘ โดยสี่ลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์

๑๐. จงจำแนกอริยสัจจะ ๔ โดยเหตุ - ผล โลภียะ - โลกุตตระ และวิญญะ

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๕ ข้อ ๒๕ คะแนน เวลา ๑๕ นาที

๑. ปริจเฉท ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุใด ? และให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

ตอบ ปริจเฉท ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุว่า

การแสดงสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยเรียงรายทั่วไป คือ แสดงสงเคราะห์โดยประเภทแห่ง เวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจบ้าง ทวารบ้าง อารมณบ้าง วัตถุบ้าง เพราะเหตุนี้ ปริจเฉท ๓ จึงเรียกว่า ปกิณณกสังคหะ
แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

1. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
2. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖
3. กิจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
4. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖
5. อารมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ ๖
6. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่อะไร ?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี กี่ดวง ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกหน้าที่นั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. คำว่า เหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ และให้เจริญขึ้นได้ ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อุกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี ๗ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่างคือ

๑. ปฏิสนธิกิจ	๒. ภาวนากิจ	๓. อาวัชชนกิจ	๔. ทัสสนกิจ	๕. สวณกิจ
๖. ฌายนกิจ	๗. สายนกิจ	๘. ผุสนกิจ	๙. สัมปฏิจฉนกิจ	๑๐. สันติริณกิจ
๑๑. โวฏฐัพพนกิจ	๑๒. ชวนกิจ	๑๓. ตทารัมมณกิจ	๑๔. จุติกิจ	

๓. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้ว มีกี่ประเภท ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้ว มี ๔ ประเภท คือ

๑. กามอารมณ องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
๒. มหัคคตอารมณ องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕
๓. โลกุตตรอารมณ องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๔. บัญญัติอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ อัถตบัญญัติ

๔. พระอนุรุธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตรธรรมทั้ง ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ?

ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ ด้วย

ตอบ พระอนุรุธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตรธรรม ๗๒ นั้นออกเป็น ๔ หมวดคือ

1. อกุศลสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง
2. มิสกสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง
3. โพรธิปักขียสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง
4. สัพพสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตรธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๕. ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มิสกสังคหะ โพรธิปักขียสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มี ๑๔ คือ อกุศลเจตสิก ๑๔

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในมิสกสังคหะ มี ๓๖ คือ จิต ๑ เจตสิก ๒๖ รูป ๙

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในโพรธิปักขียสังคหะ มี ๑๔ คือ จิต ๑ เจตสิก ๑๓

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะ มี ๗๒ คือ จิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ. ศ. ๒๕๖๘

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา

๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคาถาสังคหะของมาติกาทั้ง ๖ และคำปญญา ทั้งบาลีและคำแปล
ข. ให้แสดงการจำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ ?

ตอบ ก. คาถาสังคหะของมาติกาทั้ง ๖ และคำปญญา

๑. สมပ္ยุตฺตา ยถาโยคํ	เตปญฺญาสา สภาวโต
จิตฺตเจตสิกกา ธมฺมา	เตสนฺทานิ ยถารหํ
๒. เวทนาเหตุโต กิจฺจ-	ทวาราลมพฺพวตฺถุโต
จิตฺตูปาททสเณว	สงฺคโห นาม นียเต

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาสา ว่าโดยลักษณะของตนๆ ประกอบด้วย
เอกุปปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดย
ประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจจ ทวาร อารมณ และวตฺถุ ตามสมควร

ข. การจำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ ดังนี้

๑. จิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนามี ๖๓ คือ สุขสหคตกายวิญญานจิต ๑ โสมนัสสหคตจิต ๖๒
๒. จิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกขเวทนามี ๓ คือ ทุกขสหคตกายวิญญานจิต ๑ โทมนัสสหคตจิต ๒
๓. จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนามี ๕๕ คือ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕

๒. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุกจิต กับสเหตุกจิต

ข. เหตุที่เกิดใน ปุณฺชน มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

เหตุที่เกิดใน โสตาบันบุคคล มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

เหตุที่เกิดใน อนาคามีบุคคล มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

เหตุที่เกิดใน พระอรหันต์ มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

ตอบ ก. ความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุกจิต กับสเหตุกจิต นั้น คือ

๑. อเหตุกจิต จิตที่ไม่มีเหตุ นั้น มีกำลังอ่อน ไม่มั่นคงในการรับอารมณ์

สเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ มีกำลังเข้มแข็ง มั่นคงในการรับอารมณ์

๒. อเหตุกจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้ว มีเพียง ๒ ชาติ คือ วิปากชาติ กับ กิริยาชาติ

สเหตุกจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้ว มี ๔ ชาติ คือ กุศลชาติ อกุศลชาติ วิปากชาติ กิริยาชาติ

๓. อเหตุกจิต เป็นกามพวกเดียว

สเหตุกจิต เป็นกาม มหัคคตะ และโลกุตตระ ได้ทั้ง ๓

๔. อเหตุกจิต เป็นโลกียะ

สเหตุกจิต เป็นโลกียะ และโลกุตตระ ได้ทั้ง ๒

2. เหตุที่เกิดใน ปุณฺณ มี ๖ ได้แก่ โลกเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ อโลกเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

เหตุที่เกิดใน โสตาบันบุคคล มี ๖ ได้แก่ โลกเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ อโลกเหตุ อโทสเหตุ

อโมหเหตุ

เหตุที่เกิดใน อนาคามีบุคคล มี ๕ ได้แก่ โลกเหตุ โมหเหตุ อโลกเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

เหตุที่เกิดใน พระอรหันต์ มี ๓ ได้แก่ อโลกเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. ก. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. แสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙ มีดังนี้

จิตที่ทำหน้าที่ ปฏิสนธิกิจ ภาวํคกิจและจุตฺตกิจ มี ๑๙ ดวง คือ อุเบกขาสันตฺรณจิต ๒

มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙

จิตที่ทำหน้าที่ อารวชชนกิจ มี ๒ ดวง คือ ปัญจทวารารวชชนจิต ๑ มโนทวารารวชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ ทสฺสนกิจ มี ๒ ดวง คือ จักขุวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สวณกิจ มี ๒ ดวง คือ โสตวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ ฆายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ฆานวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ชิวหาวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ ผุสนกิจ มี ๒ ดวง คือ กายวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สัมปฏิจฉนกิจ มี ๒ ดวง คือ สัมปฏิจฉนจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สันตฺรณกิจ มี ๓ ดวง คือ สันตฺรณจิต ๓

จิตที่ทำหน้าที่ วัฏฐัพพนกิจมี ๑ ดวง คือ มโนทวารารวชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ ชวนกิจ มี ๕๕ ดวง คือ อกุสลจิต ๑๒ หสิตุปปาทจิต ๑ มหากุสลจิต ๘

มหากิริยาจิต ๘ มหัคคตกุสลจิต ๙ มหัคคตกิริยาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘

จิตที่ทำหน้าที่ ตทารมณกิจ มี ๑๑ ดวง คือ สันตฺรณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทสฺสนกิจ สวณกิจ ฆายนกิจ สายนกิจ ผุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ต้องตั้งอยู่ในระหว่าง ปัญจทวารารวชชนจิตกับสัมปฏิจฉนจิตเท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้เรียกว่า ปัญจวิญญาณฐาน ด้วยเหตุนี้ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

๔. ก. คำว่า ทวาร แปลว่าอย่างไร ? ให้อธิบายโดยสังเขป

ข. ปัญญา เจตสิกที่เกิดขึ้น โดยไม่ใช่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจนั้น มีหรือไม่ ? ถ้ามี เป็นปัญญาเจตสิกดวงไหน ?

ตอบ ก. คำว่า ทวาร แปลว่า ประตู สำหรับเป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลาย

จักขุปสาท เป็นต้น ชื่อว่า ทวาร เพราะเหมือนหนึ่งประตู เป็นที่เข้าออกของวิถิจิตทั้งหลาย

ข. ปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้น โดยไม่ใช่ทาง ตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจนั้นมี เป็น ปัญญาเจตสิก ที่ประกอบกับ มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่ทำหน้าที่ ปฏิสนธิ ภาวังค์ จุตติและ ปัญญาเจตสิก ที่ประกอบกับ มหัคคตวิปากจิต ๙

๕. ให้แสดงจิตเจตสิกที่รับอารมณ์โดยแน่นอนดังต่อไปนี้ ๑. นิพพานอารมณ์ ๒. นามอารมณ์

๓. รูปอารมณ์ ๔. บัญญัติอารมณ์ ๕. ปรমัตถอารมณ์

ตอบ ๑. จิตที่รับนิพพานอารมณ์ โดยแน่นอนมี ๘ ดวงคือ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิกที่รับนิพพานอารมณ์ โดยแน่นอนไม่มี

๒. จิตที่รับนามอารมณ์โดยแน่นอน มี ๑๔ ดวงคือ วิญญาณัญญาชยตนณานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนณานจิต ๓ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิกที่รับนามอารมณ์ โดยแน่นอนไม่มี

๓. จิตที่รับรูปอารมณ์ โดยแน่นอนมี ๑๓ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ เจตสิกที่รับรูปอารมณ์โดยแน่นอน ไม่มี

๔. จิตที่รับบัญญัติอารมณ์ โดยแน่นอน มี ๒๑ ดวงคือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสนัญญาชยตนณานจิต ๓ อากิญจัญญาชยตนณานจิต ๓ เจตสิกที่รับบัญญัติอารมณ์โดยแน่นอน มี ๒ ดวงคืออัปมัชฌาเจตสิก ๒

๕. จิตที่รับปรมัตถอารมณ์ โดยแน่นอน มี ๓๙ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ ตทารัมมณจิต ๑๑ หสิตุปปาทจิต ๑ วิญญาณัญญาชยตนณานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนณานจิต ๓ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิกที่รับปรมัตถอารมณ์โดยแน่นอน มี ๓ ดวงคือ วิรติเจตสิก ๓

๖. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

ฉวตถุํ นิสสิตา กาเม

สตต รูปे จตฺตพพิธา

ติวตถุํ นิสสิตารูปे

ธาเตวกานิสสิตา มตา ฯ

ข. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกวจนัตถะขึ้นแสดง

ตอบ ก. แปลความว่า

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญาณธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖ เกิดใน กามภูมิ ๑๑

พึงทราบ วิญญาณธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสตวัตถุ หทัยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้น อสัณฺณสัจจภูมิ)

พึงทราบ มโนวิญญาณธาตุ ๑ ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในรูปภูมิ ๔

ข. สมุจจยสังคหะ หมายความว่า เป็นปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ ชื่อว่า สมุจจยสังคหะ

ดังมีวจนัตถะแสดงว่า สห อุจฺจยฺนเต เอเตถาติ = สมุจจโย (วา)

สมปิณฑเตวา อุจฺจยฺนเต เอเตนาติ = สมุจจโย

ปริจเฉทที่ชื่อว่า สมุจจยะ เพราะเป็นปริจเฉทที่แสดงรวบรวมปรมัตถธรรม ทั้ง ๔ ประการ พร้อมกัน (หรือ)

ปริเฉทที่ชื่อว่า สมุจจะ เพราะเป็นเหตุแห่งการแสดงรวบรวมปรมัตถธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวด ๆ

๗. ธรรม ๙ หมวดในอกุศลสังคหะนั้น คืออะไรบ้าง ? และในหมวดหนึ่งๆ มีธรรมกี่อย่าง ?

ให้บอกความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้

๑. ภาวสวะ

๒. อิทัสัจจาภินิเวสกายคันถะ

ตอบ ธรรม ๙ หมวดในอกุศลสังคหะพร้อมจำนวนประเภทมีดังนี้คือ

๑. อาสวะ มี ๔
๒. โสพะ มี ๔
๓. โยคะ มี ๔
๔. คันถะ มี ๔
๕. อุปาทาน มี ๔
๖. นิวรณ์ มี ๖
๗. อนุสัย มี ๗
๘. สังโยชน์ มี ๑๒
๙. กิเลส มี ๑๐

๑. ภาวสวะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องไหลอยู่ในรูปภพ อรูปภพ หรือรูปฌาน อรูปฌาน องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔

๒. อิทัสัจจาภินิเวสกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องลงนามกาย รูปกายไว้ โดยอาการยึดมั่นในความเห็นผิด ของตนว่าถูก ความเห็นของคนอื่นว่าผิด องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔

๘. ก. จงแสดงความหมายพร้อมองค์ธรรม ของอินทรีย์ต่อไปนี้

๑. อนุญาตัญญูสามิตินทรีย์ ๒. อัญญินทรีย์ ๓. อัญญาตาวินทรีย์

ข. ให้แสดงอริปัตติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. แสดงความหมายพร้อมองค์ธรรม ของ

๑. อนุญาตัญญูสามิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนไม่เคยรู้
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ใน โสตาปัตติมรรคจิต ๑
๒. อัญญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนเคยรู้
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมรรคจิตเบื้องบน ๓ และผลจิตเบื้องต่ำ ๓
๓. อัญญาตาวินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ สิ้นสุดแล้ว
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ใน อรหัตตผลจิต ๑
- ข. แสดงอริปัตติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ดังนี้
๑. ฉันทาธิปัตติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความพอใจ
องค์ธรรมได้แก่ ฉันทเจตสิก ที่ในวิเหตูกขณะ ๑๘ ติเหตูกขณะ ๓๔ หรือ ๖๖
๒. วิริยาธิปัตติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเพียร

องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๓. จิตตาสีปติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรับอารมณ์

องค์ธรรมได้แก่ ทวิเหตุกขวนะ และ ติเหตุกขวนะ ๕๒ หรือ ๘๔

๔. วิมังสาสีปติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งตามความเป็นจริง

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ใน ติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๙. ก. คำว่า สติปัญฐาน มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงวจนัตถะว่าอย่างไร ? และอารมณ์อันเป็นที่ตั้ง

แห่งการกำหนดของสติมีเท่าไร ?

ข. จงจำแนกองค์มรรค ๘ โดยสี่ลขันธ สมาธิขันธ ปัญญาขันธ

ตอบ ก. คำว่า สติปัญฐาน หมายความว่า สติที่เป็นประธานในสัมปยุตตธรรม แล้วตั้งมั่นในอารมณ์มี ภายเป็นต้น ดังมีวจนัตถะแสดงว่า สติ เอว ปญฺฐานนติ=สติปัญฐาน

อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดของสติ มี ๔ คือ

๑. รูปขันธ เป็นอารมณ์แห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัญฐาน

๒. เวทนาขันธ เป็นอารมณ์แห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัญฐาน

๓. วิญญาณขันธ เป็นอารมณ์แห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัญฐาน

๔. สัญญาขันธและสังขารขันธ เป็นอารมณ์แห่งการกำหนดของสติ เรียกว่า

ธัมมานุปัสสนาสติปัญฐาน

ข. การจำแนกองค์มรรค ๘ โดยสี่ลขันธ สมาธิขันธ ปัญญาขันธ

๑. สัมมาวาจา ๒. สัมมากัมมันตะ ๓. สัมมาอาชีวะ

องค์มรรคทั้ง ๓ นี้ สงเคราะห์เข้าใน สี่ลขันธ

๔. สัมมาวายามะ ๕. สัมมาสติ ๖. สัมมาสมาธิ

องค์มรรคทั้ง ๓ นี้ สงเคราะห์เข้าใน สมาธิขันธ

๗. สัมมาทิฐิ ๘. สัมมาสังกัปปะ

องค์มรรคทั้ง ๒ นี้ สงเคราะห์เข้าใน ปัญญาขันธ

๑๐. จงจำแนกอริยสัจจะ ๔ โดยเหตุ - ผล โลกียะ - โลกุตตระ และวิญญะ

ตอบ จำแนกอริยสัจจะ ๔ โดย เหตุ - ผล โลกียะ - โลกุตตระ และวิญญะ นั้นมีดังนี้

จำแนกโดยเหตุ - ผล

๑. ทุกขสัจจะ เป็นผล สมุทยสัจจะ เป็นเหตุ

๒. นิโรธสัจจะ เป็นผล มรรคสัจจะ เป็นเหตุ

จำแนกโดยโลกียะ - โลกุตตระ

๑. ทุกขสัจจะ และ สมุทยสัจจะ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกียธรรม และ โลกียสัจจะ

๒. นิโรธสัจจะ และ มรรคสัจจะ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกุตตรธรรม และ โลกุตตรสัจจะ

จำแนกโดยวิญญะ

๑. รูปนามทั้ง ๒ ที่เกิดอยู่ในวิภูฏสงสารนี้ ล้วนแต่เป็นทุกข์ ฉะนั้น
ทุกข์สัจจะ จึงเป็นสัจจะที่มีความเป็นอยู่ในวิภูฏสงสาร ชื่อว่า **ปวัตติสัจจะ** เป็นสัจจะที่ไม่ดี
๒. สมุทยสัจจะ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ทุกข์สัจจะเกิดขึ้น เป็นไปอยู่ในวิภูฏสงสาร
ชื่อว่า **ปวัตติเหตุสัจจะ** เป็นสัจจะที่ไม่ดีเหมือนกัน
๓. นิโรธสัจจะ เป็นสัจจะที่ถอยออกจากวิภูฏทุกข์ ชื่อว่า **นิวัตติสัจจะ** เป็นสัจจะที่ดี
๔. มรรคสัจจะ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ถึงความถอยออกจากวิภูฏทุกข์
ชื่อว่า **นิวัตติเหตุสัจจะ** เป็นสัจจะที่ดีเหมือนกัน

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย